

“AVRUPA’DA BİLİM VE TEKNOLOJİNİN GELECEĞİ KONULU YÜKSEK DÜZEYDEKİ KONFERANS” VE SONUÇLARI

Yusuf Işık

Aralık 2007

8-10 Ekim 2007 tarihleri arasında Lizbon’da AB Dönem Başkanı olarak Portekiz Hükümeti ve ilgili Bakan olarak da Portekiz Teknoloji ve Yüksek Öğretim Bakanı J. M. Gago’nun ev sahipliğinde düzenlenen “Avrupa’da Bilim ve Teknolojinin Geleceği Konulu Yüksek Düzeyde Konferans”ta Konferans’ın başlığını oluşturan konu enine boyuna tartışıldı. Konferans’a AB ülkelerinin bir bölümünden ilgili Bakanlar da dâhil olmak üzere tüm üye ülkelerden üst düzey yöneticiler, bürokratlar, uzman kamu görevlileri, akademisyenler, ikisi Nobel ödülü sahibi olmak üzere bilim adamları, AB Komisyonu’ndan ilgili Komisyon üyesi ve üst düzey bürokratlar, uzmanlar, özel sektör temsilcileri, CERN (Avrupa nükleer Araştırma Örgütü), ESFRI (Avrupa Araştırma Altyapıları Strateji Forumu), ESA (Avrupa Uzay Ajansı) gibi Avrupa bilim ve teknoloji kurumlarının Başkan ve üst düzey yöneticileri, az sayıda olmak üzere Çerçeve Programa dâhil olan diğer ülkelerden ilgili kurum yöneticileri ve akademisyenler, uzmanlar, belirli sayıda ilgili dernek ve vakıf-örneğin Avrupa Bilim Vakfı (ESF)- ve Sivil Toplum Kuruluşu temsilcisi vb toplam 400 kadar kişi katıldı. Aşağıdaki bağlantıda Konferansın ayrıntılı programı, katılımcıları vb hakkında bilgi bulunmaktadır.

(http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/fst/index_en.htm)

Konferansa uzman sıfatıyla kişisel olarak Portekiz Bilim, Teknoloji ve Yüksek Öğretim Bakanı tarafından davet edildim ve Kurumum DPT’nin izniyle katıldım.

Konferansta bilim ve teknoloji alanında Avrupa’nın bugünkü durumu ve yaklaşık gelecek 20 yıllık gelişme perspektifi kritik yönleriyle birlikte ele alındı. 2000 yılında benimsenen ve 2005’te gözden geçirilen Lizbon kıstasları ve hedefleri açısından AB’nin bugünkü durumu özlü bir biçimde değerlendirildi. Bu çerçevede bilimsel ve teknolojik gelişmeyi ve ekonomik gelişme perspektifini güçlendirerek dünya rekabetinin gerisinde kalmamak için hangi politikaların benimsenmesi gerektiği oldukça açık bir biçimde tartışıldı. Yer yer siyasi koşul ve kısıtlara, AB’nin genel yönelimine de değinildi. Kanımca **bu Konferanstaki tartışmalar diğer tüm**

Avrupa ülkeleri için olduğu gibi, hatta daha büyük bir ölçüde Türkiye'nin ekonomik geleceğini de yakından ilgilendirmektedir. Konferansta bilimden teknolojiye, kalifiye insan kaynaklarına, teşviklere, bölgesel ve sektörel gelişmeye, altyapılara kadar AB'nin geleceğine nasıl yaklaştığına, hangi kritik sorunlar hakkında ne gibi seçenekleri bulunduğuna dair önemli belirtiler ortaya kondu. **Bu konuların AB'ne üyelik süreci bağlamında ve ötesinde Türkiye'nin önündeki kritik bilim, teknoloji ve ekonomi politikası kararları, rekabet ve gelişme hedefleri ve ülkemizin ilgili Avrupa ağbağlantıları ve süreçlerine katılımı açısından yaşamsal bir önem taşıdığı düşüncesindeyim.**

Aşağıda Konferansta ortaya konan yaklaşım ve görüşleri özet olarak belirtmekteyim. Konferans oturumlarında birkaç kez söz alarak düşüncelerimi özlü biçimde dile getirme fırsatı buldum. İlgili oturumlarda ifade ettiğim bu görüşler italikle parantez içinde gösterilmiştir.

Konferansta ortaya konan kritik konuları DPT'de görevli olduğum Ekonomik Modeller ve Stratejik Planlama Genel Müdürlüğü çerçevesinde yapmış olduğum sunuşta aşağıdaki özetten daha geniş kapsamlı olarak ilgili yönetici ve uzmanlara sundum ve bu sunuşta konunun kritik yönleri üzerinde bir tartışma gerçekleştirdik.

Konferansta ortaya konan yaklaşım ve görüşlerin özeti şöyledir:

1- Dünyada gelecek 20 yılın şekillenmesinde bilginin en önemli rekabet gücü faktörünü oluşturacağı ve Bilgi Ekonomisi sürecinin dünya ekonomisinin belirleyici süreci olacağı, bu çerçevede gözlerimizin önünde yeni bir dünyanın oluştuğu artık tartışma ötesi bir olgu olarak görülüyor. Bunu başaramayacak ülkelerin geleceğinin parlak olmayacağı net bir biçimde ortaya kondu. Genelde ülkelerin ve AB gibi blokların ekonomik yapılarının bu temel olgu bağlamında nasıl şekilleneceği üzerinde duruldu ve ülke ve blokların ekonomik güçlerinin büyük ölçüde Bilgi Ekonomisini geliştirme kapasitelerine göre belirleneceği vurgulandı.

2- Biyoteknoloji-genomik gelecek 20 yılı derinden değiştirecek en önemli alanlardan biri olarak görülüyor. Prof Mattaj (Avrupa Moleküler Biyoloji Laboratuvarı'nın Yöneticisi) bunu fiilen hücrenin bölünmesine ilişkin bir yansı üzerinde ayrıntılı bir biçimde göstererek anlattı. Hücrenin bölünmesi aşamasındaki 100 000 karşılıklı etkileşimin tamamının 20 yıl kadar sonra bilineceğini, bunun da, yaratacağı diğer etkilerin yanı sıra, belirli hastalıklara çözüm bulunmasına olanak sağlayacağını ifade etti. Bu çerçevede biyoenformatiğin rolünün önemine de değinildi.

Nobel Ödüllü mikrobiyolog Prof. Werner Arber'le yaptığım kişisel görüşmede su hususu sordum: "Bir suredir en yetkin kaynaklarda ve burada 20 yıl içinde hücrenin modellenmesi sayesinde birkaç önemsiz olmayan hastalığa çözüm bulunacağı belirtiliyor. Buna katılıyor musunuz?" Yanıtı şöyle oldu: "Kesinlikle katılıyorum. Hatta 20 yıl bu alandaki gelişme için uzun bir süre. Daha kısa sürede sonuç alınmasını bekliyorum. Ama bunların hangi hastalıklar olacağını söylemek mümkün değil."

3- Diğer bilim ve teknoloji alanlarından nanoteknolojinin biyoteknoloji alanında kazandığı etkili rolün ötesinde, genelde **sürükleyici bir teknoloji niteliği** kazanmakta olduğu da vurgulandı. Genel nitelikteki alanlardan **bilişimin** başlı başına olağanüstü potansiyeller yaratan sürükleyici bir dal olarak öne çıkmaya devam ettiği ortaya kondu. Gerek bilişimin gelişmesi açısından gerekse birçok diğer alanda kazandığı işlev nedeniyle **matematiğin** artan önemine değinildi. Şu anda varolmayan bilimsel ve teknolojik alanların da ortaya çıkacağına dikkate alınması gerektiği ortaya kondu.

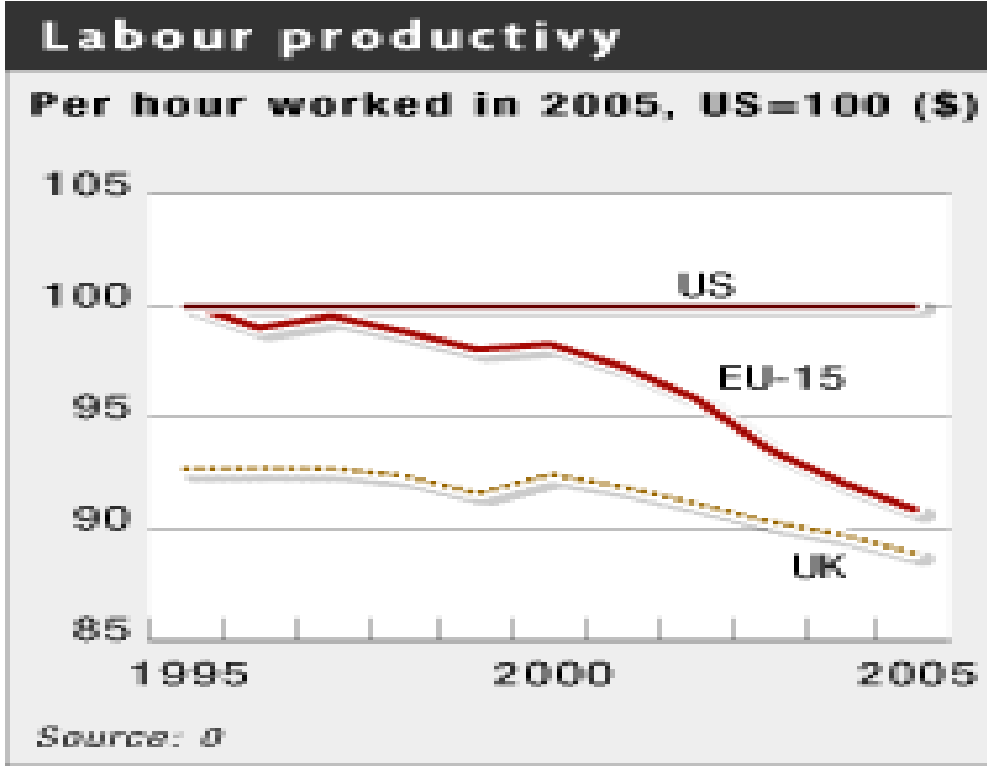
İklim değişikliği, çevre ve bu alanlardaki ihtiyaçlara uygun enerji teknolojileri alanlarında belirlenecek hedeflerin sürükleyici bir işlev görebileceği belirtildi. Bu doğrultuda J.F. Kennedy'nin 1963'te "Aya bir insan yollama" konusunda yaptığı gibi güçlü bir hedef belirlenmesi gerektiğini savunanlar oldu.

4- Artık maddenin atom ölçeğinde manipülasyonuna yönelindiğinden hareketle, çok sayıda alanda temel bilim-üretim ilişkisinin yeni bir boyut ve önem kazanacağı belirtildi ve temel bilimlere ve bu bilimlerin desteklenmesine öncelik verilmesi istendi. Örneğin Fizik Nobel sahibi (1997) C. Cohen-Tanundji ve tıp Nobel sahibi W. Arber (1974) bu görüşü güçlü biçimde savundu. Bu görüşe karşı çıkan daha az sayıda katılımcı ise temel bilimlerdeki gelişmelerin teknoloji alanındaki gelişmeler tarafından tetiklendiğini belirtti. *(Bu konuda temel bilim-üretim bağının güç kazanmakta olduğunu, buna da bağlı olarak doğrudan bilim kaynaklı olağanüstü ufuklar açıldığını, bunun dikkate alınması gerektiğini ama bu iki olgu arasındaki karşılıklı etkileşimin önemi nedeniyle ve teknolojisiz de bir gelişme düşünülmemeyeceği için ikisi arasında fazla vurgulu bir ayırım yapmanın da anlamsız olacağını, tartışmayı saptıracağını belirttim.)*

5- ABD'nin teknoloji alanındaki üstünlüğünün AB tarafından ne ölçüde ve nasıl yakalanabileceği sorunu tartışmaların önemli bir gündem maddesiydi. AB'de verimlilik

2006'da uzun süredir ilk kez ABD'ye göre biraz daha hızlı yükselmiş olmakla birlikte, ABD'de çalışılan saat başına verimliliğin AB'ne göre aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi yaklaşık yüzde 10 oranında daha yüksek olması bu açıdan gerçekten de belirgin bir fark oluşturuyor. Birçok katılımcı bu çerçevede bilim-teknoloji ve bu faktörlerin ekonomik gelişme üzerindeki etkileri

GRAFİK: ABD ve AB-15'te çalışılan saat başına işgücü verimliliği

açısından ABD'nin çok önde olduğunu belirterek bu ülkede geçerli daha esnek mikroekonomik yöntemlerin önemini ve Avrupa'nın bu yöntemleri ve ABD'de geçerli yaklaşımların daha büyük bir bölümünü benimsemesi gerektiğini vurguladı. Diğer birçok katılımcı ise ABD ile farkın en azından bugünkü durumda o kadar da büyük olmadığını, Avrupa'nın temel bilimlerde görüldüğü ve Nobel ödüllerine de yansıdığı gibi büyük bir birikime ve güçlü bir gelişme potansiyeline sahip bulunduğunu, ayrıca Avrupa yaşam biçimi ve kültürünün değerli olgular oluşturduğunu, ABD-AB arasındaki karşılaştırmayı daha ayrıntılı biçimde yapmak gerektiğini ve bu çerçevede iki taraftaki sorunlar değerlendirilirken yüzeysel değerlendirmelerden kaçınılması ve sürecin özüne ilişkin faktörlere odaklanılması gerektiğini savundu. Bu tartışma çerçevesinde ortaya konan

yaygın görüşlerden biri de şöyle: “Örneğin AB'de eşgüdüm eksikliğinden yakınıyor, fakat bu eksiklik destek ve fon sağlayan kuruluş sayısının az olması gerektiği şeklinde yorumlanmamalı, ABD'de de çok sayıda kuruluş destek ve fon sağlayabiliyor, ama genelde bunların işlevleri arasındaki ayrışma yararlı bir ayrışma. Daha da önemlisi, kamu kesimi savunma, enerji gibi alanlarda gerek destek ve fon veren kuruluşların gerekse firmaların bilim ve teknoloji temeline dayalı gelişmelerinde yön verici bir öncülük yapıyor.”

6- Teknoloji alanında uzman, tanınmış ekonomist Pr. Luc Soete mali istikrar nedeniyle kısıtlanan kamu harcamalarında Ar-Ge'ye tahsis edilmek kaydıyla artış gerektiğini, bunun uzun vade açısından en verimli bir yatırım olarak görülmesinin doğru olacağını vurguladı. Ar-Ge harcamalarının Maastricht kriterlerince belirlenen oranın dışında tutulması gerektiğini savundu. Birçok konuşmacı AB'de Avrupa Araştırma Alanı (ERA) ve genelde Bilgi Ekonomisinin güçlenmesi için **mükemmeliyetin** ve mükemmeliyet merkezlerinin, kutuplarının öne çıkarılması gerektiğini vurguladı. Bazı konuşmacılar mükemmeliyet kutuplarına odaklanılırken birçok bölgenin geri kalacağını, dolayısıyla daha eşit bir kaynak dağılımı gerektiğini savundu. *(Bu konuda: mükemmeliyet merkez ve kutupları olmadan bilimsel ve teknolojik gelişmeden yararlanılamayacağını, ancak bunun diğer bölgeleri kaderlerine terk ederek değil, bölgelerde altyapı yatırımları yaparak, diğer yatırımların gerçekleşmesine olanak verecek ortamların oluşmasını sağlayarak, dolayısıyla belirli bir denge içinde gerçekleşmesi gerektiğini belirttim.)*

7- Özellikle ABD-Avrupa arasındaki rekabet açısından şu olguların giderek daha çok önem kazandığı belirtildi:

- a) **Firmaların Ar-Ge faaliyetlerini ABD'de yapmayı giderek daha çok yeğlemeleri- bu nedenle ERA'nın güçlü biçimde oluşturulması ihtiyacı;**
- b) **Firmaların önemli ölçüde uluslararasılaştığı bir ortamda ABD-Avrupa (ya da başka ülkeler) ayrımının daha esnek biçimde ele alınması gerektiği.**

(Bu konuda ilgili oturumda kısaca belirttiğim görüş, ERA'nın güçlü olması hedefleniyorsa, salt ulusal ölçekte tasarlanan politikaların genelde kritik ölçeğin altında (sub-critical) kalacağı, dolayısıyla AB içinde bu alanda politika ve kaynakları bir araya getirmek konusunda daha ileri adımlar atılmasına ihtiyaç bulunduğu; firmaların mülkiyet yapılarına bakıldığında Avrupa çerçevesinde böyle bir güçlendirmeye ne kadar ihtiyaç bulunduğu daha iyi ortaya çıktığı

şeklindeydi.)

8- AB üyeleri dışındaki aktörlerden: Çin ve Hindistan'ın görünürde bilim ve teknolojiye henüz görece olarak geride gözükmeyle birlikte gerçekte sanıldığından daha ileri düzeylerde oldukları ve bilim ve teknolojiye dayalı rekabet alanında da hızla yol aldıkları saptandı. Önemli potansiyellere sahip olan **Rusya**'da da bir kıpırdanma söz konusu olduğu ve bazı alanlarda yeni adımlar atıldığı, örneğin kısa bir süre önce nanoteknoloji alanında 8,5 Milyar dolarlık bir Ar-Ge kaynağı oluşturulduğu ifade edildi. *(Bu konuda Yeşil Kitap [Green Paper] ve Konferans için hazırlanan tartışma metinlerinde [discussion papers] Çin ve Hindistan'ın bilim ve teknoloji ve bunlara dayalı ekonomik gelişme alanındaki birikim ve hazırlıklarının olduğundan az gösterildiğini, gerçekte daha ileride bulduklarını savundum ve bu görüşüme katılanlar çoğunlukta idi. "Uluslararası İşbirliği" başlığı taşıyan ilgili tartışma metninde tamamen ve hayret verici derecede yanlış bir şekilde Türkiye de komşu ülke sınıfına konarak "serbest ticaret anlaşması" yapılması önerilen bir ülke olarak gösterilmiş! Özetle belirtecek olursam: Toplantıda bu büyük yanlışı sergileyip düzeltilmesini istedim ve ilgili oturumun konuşmacılarından ve bu tartışma metnini yeniden ele alacak olan grubun en etkili üyesi Viyana Üniversitesi'nden Prof M. Horvat yanıtında bu yanlıştaki düzeltileceğini vaat etti. Tartışma metninde Türkiye'de araştırma alanında ilerlemeye ihtiyaç bulunduğu belirtiliyor. Diğer taraftan görüştüğüm birçok katılımcı ve ayrıca bir konuşmacı Türkiye'de kamunun son yıllarda Ar-Ge'ye ayırdığı kaynağı yılda 300 milyon dolar ve üzerine çıkarmasını olumlu bulduğunu ifade etti.)*

9- Etkin bir ERA'nın oluşturulması açısından: 7. Çerçeve Program(ÇP)'a 50 Milyar euro'nun üzerinde bir kaynak ayrılmasına rağmen, AB çerçeve programlarının bütçelerinin yetersiz kaldığı savunuldu. Bu miktarın AB ülkelerinin Ar-Ge faaliyetlerinin yalnızca sınırlı bir bölümünü oluşturduğu anımsatıldı. **ÇP'nin bütçesinin artırılması, bugünkünün iki katı olması, etkinleştirilmesi gerektiği ifade edildi.** ÇP'nin bürokrasisinin azaltılması ihtiyacı vurgulandı. Diğer taraftan Bilim ve Araştırmadan sorumlu Avrupa Komisyonu üyesi Potocnik -ve daha sonra başka Komisyon yetkilileri- şu hususu belirtti: "Bürokrasinin azaltılması konusunda çaba harcıyoruz ama mevcut AB kurallarına göre en küçük yanlış harcama, fon dağıtımına ilişkin her kural hatası, ne kadar küçük olursa olsun, cezalandırılıyor, fakat doğru girişimler başlatmamaya, fırsatları kaçırmaya karşı bir yaptırım

yok”. Mevcut “Teknoloji Platformlarının” yararlı ama yalnızca Ar-Ge yönlendirmesine odaklı olduğu ve sanayi ile birlikte fiili uygulamayı içermediği belirtildi. Bu açıdan **Joint Technology Initiatives (JTI)-Ortak Teknoloji Girişimlerinin- etkili olduğu vurgulandı**. Bu çerçevede örneğin ilaç sanayisinde AB Komisyonu’nun ve İlaç Sanayisinin katılımıyla, Üniversitelerin yanı sıra KOBİ’leri de içeren, belirli ilaçların geliştirilmesi için gerekli araştırmalara yönelik, 2 Milyar Euro’luk **Yenilikçi İlaçlar Girişimi** (Innovative Medicines Initiative –IMI) adlı girişim oluşturulduğu ve bu girişimin umut verici bulunduğu belirtildi. İlaç sanayisindeki bu girişim aynı zamanda özel sektör-kamu ortaklığı niteliğinde bir yapılanma oluşturuyor. Diğer **üç Ortak Teknoloji Girişimi** ise şunlar: **Nanoelektronik** alanındaki ENIAC; **gömülü (embedded) sistemlere ilişkin** olan ARTEMIS ve **havacılık** alanındaki TEMİZ GÖKYÜZÜ.

Ayrıca **Avrupa Araştırma Konseyi’nin** (European Research Council) bağımsızlığı güçlü biçimde korunarak gelişmesi ve Avrupa İnovasyon ve Teknoloji Enstitüsünün geniş olanaklardan yararlanarak kurulması üzerinde önemle duruldu.

10- ERA'nın güçlendirilmesi açısından hükümetler arası kurumlar modelinin (ESFRI, ESPRIT, CERN gibi kurumlarda olduğu şekilde) **kullanılmasını** ve “değişken geometri” (géometrie variable) yönteminin, yani belirli faaliyet ve kurumların ilgi duyan ve olanağı bulunan ülkelerin katılımıyla hayata geçirilmeye başlanması yönteminin bu alanda yaygın bir şekilde gerçekleştirilmesini savunanlar olduğu gibi, ki bunlar biraz daha çok sayıdaydı, **AB çapında kurumsallaşma ve kaynak kullanımına odaklanması gerektiğini**, hükümetler arası kurumların başarısız kaldığını savunanlar da oldu. Bu ikinci grupta yer alan bazı üst düzey **Avrupa Komisyonu yetkilileri, ERA'nın yeterince gelişmemesinden ve Lizbon hedefleri açısından geri kalınmasından ulusal hükümetleri açık biçimde sorumlu tuttu**. Diğer taraftan Fransa ve Hollanda'da referandumların reddedilmesinden sonra ulusal politikaların ağırlığının bir süre daha büyük bir azalma göstermeden süreceği, ama en azından Avrupa Komisyonu tarafından AB hedefleri olarak belirlenen ve belirlenecek hedeflere yönelme perspektifinin giderek güçlendirilmesine ve somut alanlarda bundan yararlanılmaya çalışılacağı anlaşılıyor. Tabii bu çabanın sonucu siyasi düzeydeki gelişmelerle de yakından bağlantılı olacaktır.

11- Sanayinin, özel sektörün AB bilim ve teknoloji mekanizmalarına ve genelde ERA'ya daha çok ilgi göstermesine ihtiyaç bulunduğu ortaya kondu. Buna karşılık Konferansta sayıları görece olarak daha az olan **özel sektör temsilcileri ise bunun için daha fazla**

öngörülebilirliğe, daha büyük desteklere ve bürokrasinin azaltılmasına ihtiyaç duyduklarını belirttiler. Ar-Ge projeleri alanında destek için yapılan başvurulara örneğin bir yıl gibi bir süre sonra yanıt verilmesinin bugünkü çok hızlı gelişme ve yoğun rekabet dünyasında bu projeleri geçersiz kıldığını, dolayısıyla özel sektör şirketlerinin bu sürece ilgisinin sınırlı kaldığını vurguladılar. Diğer kesimler özel sektörün Ar-Ge'ye daha fazla kaynak ayırması gerektiğinin ifade etti.

12- Sosyal alanın Bilgi Ekonomisinin dışında sayılmaması, ihmal edilmemesi gerektiği üzerinde duruldu. Bu çerçevede **küçük yaştan itibaren yüksek kalitede eğitimin olmazsa olmaz niteliği, artık eğitim ve araştırma ve geliştirme süreçlerinde hedefin, kalitenin ötesinde, “mükemmeliyet” olduğu, kalifiye insan kaynakları** alanında bu hedef öne konmadığı takdirde araştırmanın ve diğer Bilgi Ekonomisi alanlarının da yeterince gelişemeyeceği vurgulandı. Ayrıca, ülkeler arası eşitsizliğin önlenmesi gereğine, dolayısıyla AB'nin Bilişim ve İletişim alanındaki ve Latin Amerika ve Afrika'ya da uzanacak olan "Grid" (çok yüksek kapasitede ve kullanılan ve geliştirilen bilginin birikimli olarak değerlendirildiği, arama gibi alanlarda “akıllı” özellikler taşıyan, sanal çalışma ortamları yaratılmasını kolaylaştıracak olan ve geliştirilme aşamasında bulunan ileri Internet ağı) gibi uygulamalarının ötesinde, diğer alanlarda da katkı sağlaması gerektiği belirtildi. Konu ile ilgili konuşmacıların çoğunluğu demografik baskıyı da anımsatarak AB'nin dünyadaki en ileri düzeydeki kalifiye insan gücünü çekmek için önlemler almasını isterken, bir bölümü de bunun dünyadaki eşitsizlikleri artıracığına işaret ederek onun yerine AB'nin esas olarak kendi araştırmacı kapasitesini yükseltmeye yönelmesi ve, araştırma alanında bugünkü bilişim ve iletişim teknolojileri ve Internet kullanımını biçimlerinin ötesine geçerek Grid'in sağlayacağı olanakları da kullanarak gelişmekte olan ülkelerle –ve gelişmişlerle-ortak “sanal topluluklar” yaratmaya öncelik kazandırması gerektiğini savundu. *(Bu konuda, ölçülü bir çerçevede evrenselliğe önem vermenin AB'nin değerleri açısından artı bir nitelik taşıdığını ifade ettim.)*

13- Toplumun bilim konusunda daha çok bilgilendirilmesine ihtiyaç bulunduğu, böylece politik süreçte bilimin savunulmasının da daha kolay hale gelmesinin sağlanacağı belirtildi. Portekiz Teknoloji ve Yüksek Öğretim Bakanı Gago Konferansın sonuçlarını özetlediği kapanış oturumunda AB'nin, Atlantik ötesinden gelenler dâhil, bilimin gelişmesini bilim dışı gerekçelerle kısıtlamaya yönelik girişimlere karşı duracağını, bunun gerekli olduğunu ifade etti.

Diğer taraftan, ilk taslağı tartışmaya açıldığında Yeşil Kitaba gelen tepkilerden de anlaşıldığı üzere, şu anda kamuoyunun gerek bilimin ekonomik ve toplumsal gelişmede kazandığı olağanüstü önem, gerekse AB çerçevesinde bilim ve teknoloji alanında kaynakların ortaklaştırılması konusunda, yetersiz bilgilere dayanarak olumsuz bir tutum almakta olduğu belirtildi ve bunu değiştirmek için politik süreç dâhil çeşitli düzeylerde ve bilgilendirmeye de önem vererek harekete geçmek gerektiği savunuldu.

14- Konferans'ta Avrupa Yatırım Bankası (EIB) Başkan Yardımcısı C.da Silva Costa tarafından ifade edilen ve Türkiye'nin de daha geniş ölçüde yararlanabileceği önemli bir olanak da, **Avrupa Yatırım Bankasının "2010 Girişimi" başlığı altında bilimsel ve teknolojik gelişmeyle bağlantılı, üniversiteleri ve orta ölçekli işletmeleri de kapsayan geniş çaplı kredi ve kapsamlı destekler sağlama uygulaması.**

15. Konferans sonrasında AB'de: Portekiz'in dönem başkanlığının sonunda üye ülkelerin Araştırma konusundan sorumlu bakanlarından oluşan Rekabet Konseyi bu konuda "Avrupa'da Bilim ve Teknolojinin Geleceği" başlığı altında Lizbon Konferansında ortaya konan ağırlıklı görüşlerin önemli bir bölümünün de yansıdığı Sonuç ve Kararları kabul etti ve bu karar AB Devlet ve Hükümet Başkanlarınca 14 Aralık 2007'de Lizbon Zirvesinde onaylandı. Söz konusu Sonuç ve Kararlar aşağıda belirtilen bağlantıda yer almaktadır:

http://www.mctes.pt/council_documents

Ayrıca AB Araştırma Bakanlarının ülkelerinin bu alandaki AB hedeflerine yönelik yaklaşım ve politikalarını anlatan yazıları ortak bir kitapta toplandı. Bu kitaba aşağıda belirtilen bağlantıdan ulaşılabilir:

http://www.mctes.pt/collective_book